Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759 ISSN: 3060-4818

GRAFIKA SAN'ATI TA'LIMIDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK YONDASHUVLARNING SAMARADORLIGI

Mahmudova Nafosat
Namangan davlat pedagogika instituti
Tasviriy san'at mutaxassisligi 2-kurs magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada grafika san'ati ta'limida zamonaviy pedagogik yondashuvlarning samaradorligi ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Unda interfaol metodlar, loyiha asosida o'qitish, muammoli ta'lim, integrativ yondashuv hamda raqamli texnologiyalardan foydalanishning o'quv jarayoniga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, o'quvchilarning ijodiy fikrlashi, estetik didi va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik vositalarning o'rni ko'rsatib berilgan. Maqolada ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi omillar va ularni amaliyotda qo'llash bo'yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: grafika, pedagogika, interfaol, loyiha, muammo, integratsiya, raqamli, ijod, estetika, samaradorlik, innovatsiya.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimining barcha bosqichlarida zamonaviy pedagogik yondashuvlarni joriy etish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Jamiyatning rivojlanishi, raqamli texnologiyalarning keng kirib kelishi hamda mehnat bozorining yangilanib borishi ta'lim jarayonini ham yangi talablar asosida tashkil etishni taqozo etmoqda. Shu nuqtayi nazardan, o'quvchilarning nafaqat bilim olishi, balki mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Ta'lim jarayonida zamonaviy yondashuvlar o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi an'anaviy munosabatlarni o'zgartirib, uni hamkorlik va faol muloqotga asoslangan tizimga aylantirmoqda. Bunda o'qituvchi bilim beruvchi emas, balki jarayonni boshqaruvchi, yo'naltiruvchi va rag'batlantiruvchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi. O'quvchi esa tayyor ma'lumotni qabul qiluvchi emas, balki uni izlab topuvchi va amaliyotda qo'llovchi faol subyektga aylanadi. Ayniqsa, ijodiy yo'nalishdagi fanlarda zamonaviy pedagogik yondashuvlarning ahamiyati yanada yaqqol namoyon bo'ladi. Chunki bunday fanlarda o'quvchining tasavvuri, ijodiy fikrlashi va individual qobiliyatlari asosiy o'rin tutadi. Shu sababli ta'lim jarayonida interfaol usullar, innovatsion texnologiyalar va shaxsga yo'naltirilgan yondashuvlardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Umuman olganda, zamonaviy pedagogik yondashuvlar ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning ijodiy va intellektual salohiyatini rivojlantirish hamda ularni mustaqil faoliyatga tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois ushbu yondashuvlarni o'rganish va amaliyotga tatbiq etish bugungi ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi.

Asosiy qism

Grafika san'ati ta'limi o'zining murakkab tuzilishi va ko'p bosqichli o'quv jarayoni bilan ajralib turadi. Ushbu yo'nalishda o'quvchilarning nafaqat texnik chizish ko'nikmalari, balki ijodiy fikrlash, kompozitsion yechim topish, fazoviy tasavvurni rivojlantirish kabi kompetensiyalari ham shakllantiriladi. Shu sababli grafika san'ati darslarini samarali tashkil etish uchun zamonaviy pedagogik yondashuvlarni to'g'ri tanlash va ularni amaliyotga izchil joriy etish muhim hisoblanadi. An'anaviy ta'lim tizimida o'qituvchi asosan bilim beruvchi rolini bajargan bo'lsa, zamonaviy yondashuvlarda u yo'naltiruvchi, motivator va ijodiy jarayonni boshqaruvchi sifatida namoyon bo'ladi.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlarning eng muhim yo'nalishlaridan biri interfaol ta'lim metodlaridir. Interfaol metodlar o'quvchini passiv tinglovchi emas, balki faol ishtirokchiga aylantiradi.

Grafika san’ati darslarida “klaster”, “aqliy hujum”, “insert”, “baliq skeleti”, “ishchan guruhlar” kabi metodlardan foydalanish o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini faollashtiradi. Masalan, kompozitsiya yaratish jarayonida guruh bo‘lib ishlash o‘quvchilarda o‘zaro fikr almashish, tanqidiy yondashuv va estetik baholash ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Bunday jarayonlar natijasida o‘quvchilar mustaqil qaror qabul qilishga o‘rganadi va ijodiy jarayonga nisbatan mas’uliyat hissi ortadi.

Loyiha asosida o‘qitish (project-based learning) ham grafika san’ati ta’limida yuqori samaradorlikka ega bo‘lgan yondashuvlardan biridir. Ushbu metodda o‘quvchilar ma’lum bir mavzu yoki muammo asosida mustaqil loyiha ishlab chiqadilar. Masalan, “Milliy naqshlar asosida zamonaviy plakat dizayni yaratish” yoki “Shahar arxitekturasi eskizlarini chizish” kabi topshiriqlar o‘quvchini real ijodiy faoliyatga yaqinlashtiradi. Bunday yondashuv o‘quvchining nafaqat chizish ko‘nikmalarini, balki tadqiqot qilish, tahlil etish va yakuniy natijani taqdim etish kompetensiyalarini ham rivojlantiradi. Eng muhimi, loyiha asosidagi ta’lim o‘quvchilarda mustaqillik va ijodiy tashabbusni kuchaytiradi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan (AKT) foydalanish grafika san’ati ta’limida sezilarli o‘zgarishlarni yuzaga keltirdi. Raqamli grafik dasturlar, masalan, Adobe Photoshop, CorelDRAW, AutoCAD kabi vositalar o‘quvchilarga an’anaviy qog‘oz va qalamdan tashqari zamonaviy dizayn muhitida ishlash imkonini bermoqda. Bu esa ularning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. AKT asosida tashkil etilgan darslar o‘quvchilarning vizual tafakkurini kengaytiradi, tasviriy ifodani tezkor va aniq bajarish imkonini yaratadi hamda ijodiy jarayonni yanada qiziqarli qiladi.

Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim yondashuvi ham grafika san’ati o‘qitish jarayonida muhim o‘rin tutadi. Har bir o‘quvchining individual qobiliyati, qiziqishi va ijodiy salohiyatini inobatga olish ta’lim samaradorligini oshiradi. Ba’zi o‘quvchilar realistik chizmachilikka qiziqsa, boshqalari abstrakt yoki grafik dizayn yo‘nalishiga moyil bo‘lishi mumkin. O‘qituvchi ushbu farqlarni hisobga olgan holda topshiriqlarni differensiallashtirsa, o‘quvchilarning motivatsiyasi oshadi va o‘z ustida ishlashga bo‘lgan qiziqish kuchayadi. Bu esa o‘z navbatida ta’lim jarayonining sifatini yaxshilaydi.

Grafika san’ati ta’limida muammoli o‘qitish texnologiyasidan foydalanish ham muhim natijalar beradi. Muammoli vaziyatlar yaratish o‘quvchini mustaqil fikrlashga, yechim izlashga va ijodiy yondashuvga undaydi. Masalan, “Qanday qilib minimal chiziqlar orqali murakkab obrazni ifodalash mumkin?” yoki “Ranglar uyg‘unligi orqali hissiy ta’sirni qanday kuchaytirish mumkin?” kabi savollar o‘quvchilarda chuqur tahlil va izlanish jarayonini shakllantiradi. Bunday metodlar o‘quvchilarning ijodiy salohiyatini ochib berishda juda samaralidir. Shuningdek, zamonaviy pedagogik yondashuvlarning samaradorligini oshirishda o‘qituvchining kasbiy mahorati hal qiluvchi rol o‘ynaydi. O‘qituvchi nafaqat grafik bilimlarga ega bo‘lishi, balki zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llay olish, o‘quv jarayonini to‘g‘ri rejalashtirish va innovatsion yondashuvlarni integratsiya qilish ko‘nikmalariga ham ega bo‘lishi zarur. Pedagogning ijodiy yondashuvi darslarning samaradorligini oshiradi va o‘quvchilarda san’atga bo‘lgan qiziqishni yanada kuchaytiradi.

Grafika san’ati ta’limida zamonaviy pedagogik yondashuvlarning samaradorligini oshirishda muhim omillardan biri bu ta’lim muhitini to‘g‘ri tashkil etish hisoblanadi. O‘quv xonasining estetik jihatdan jihozlangan bo‘lishi, unda vizual materiallar, eskizlar, reproduksiyalar va o‘quvchilarning ijodiy ishlari namoyish etilishi ularning san’atga bo‘lgan qiziqishini oshiradi. Bunday muhit o‘quvchini ilhomlantiradi va ijodiy faoliyatga yo‘naltiradi. Ayniqsa, grafika san’ati kabi vizual idrokka asoslangan fanlarda muhitning psixologik ta’siri juda kuchli bo‘lib, u o‘quvchining kayfiyati va ijodiy yondashuviga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shuningdek, zamonaviy ta’limda feedback (teskari aloqa) tizimining yo‘lga qo‘yilishi ham muhim pedagogik vosita hisoblanadi. O‘quvchilarning bajarilgan ishlari faqat baholanibgina qolmay, balki batafsil tahlil qilinishi, kamchilik va yutuqlari aniq ko‘rsatilishi ularning keyingi faoliyatiga ijobiy ta’sir qiladi. Grafika san’ati darslarida bu jarayon ayniqsa muhim, chunki ijodiy ishlar subyektiv baholashga ega bo‘lib, o‘qituvchining asoslangan izohi

o‘quvchining estetik qarashlarini shakllantiradi. Bunday yondashuv o‘quvchini xatolardan xulosa chiqarishga va o‘z ishini takomillashtirishga undaydi.

Yana bir muhim jihat – integrativ yondashuv bo‘lib, unda grafika san’ati boshqa fanlar bilan bog‘liq holda o‘qitiladi. Masalan, matematika bilan integratsiya fazoviy shakllarni tushunishda, geometriya bilan bog‘liqlik esa perspektiva va proyeksiyani o‘rganishda muhim ahamiyatga ega. Tarix fani bilan integratsiya esa turli davr san’ati, uslublar va milliy bezaklarning kelib chiqishini tushunishga yordam beradi. Bunday yondashuv o‘quvchilarda fanlararo bog‘liqlikni anglash va bilimlarni tizimli ravishda qabul qilish ko‘nikmasini rivojlantiradi.

Grafika san’ati ta’limida kreativ muhit yaratish ham zamonaviy yondashuvlarning ajralmas qismidir. O‘quvchilarga erkin mavzuda ishlash imkonini berish, ularning g‘oyalarini cheklamaslik va individual uslubni rivojlantirishga sharoit yaratish ijodiy faollikni oshiradi. Ba’zi hollarda standart talablar o‘quvchining ijodiy fikrlashini cheklab qo‘yishi mumkin, shu sababli pedagog tomonidan moslashuvchan yondashuv qo‘llanilishi zarur. Bu esa o‘quvchilarda o‘ziga ishonchni kuchaytiradi va ijodiy mustaqillikni shakllantiradi.

So‘nggi yillarda gamifikatsiya – ya’ni o‘yin elementlarini ta’lim jarayoniga tatbiq etish ham grafika san’ati darslarida samarali natijalar bermoqda. Reyting tizimi, ijodiy musobaqalar, tezkor eskizlar tanlovi kabi faoliyatlar o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi. O‘yin elementlari orqali o‘quvchilar murakkab topshiriqlarni ham yengil va qiziqarli shaklda bajarishga intiladilar. Bu esa ta’lim jarayonining motivatsion jihatini kuchaytiradi. Bundan tashqari, mustaqil ta’limni rivojlantirish ham zamonaviy pedagogik yondashuvlarning muhim tarkibiy qismidir. O‘quvchilarga darsdan tashqari mustaqil eskiz chizish, referat tayyorlash yoki ma’lum bir grafik uslubni o‘rganish kabi topshiriqlar berish ularning o‘z ustida ishlash ko‘nikmasini shakllantiradi. Mustaqil ta’lim jarayoni o‘quvchini izlanishga, manbalar bilan ishlashga va ijodiy yechimlar topishga o‘rgatadi. Shu bilan birga, baholash mezonlarining aniq va shaffof bo‘lishi ham samaradorlikni oshiruvchi omillardan biridir. Grafika san’ati kabi ijodiy fanlarda baholash ko‘pincha subyektiv bo‘lishi mumkin, shuning uchun aniq kriteriyalar – kompozitsiya, rang uyg‘unligi, texnik aniqlik va ijodiy yondashuv asosida baholash tizimi ishlab chiqilishi zarur. Bu o‘quvchilarda adolat hissini shakllantiradi va ularni yanada yaxshi ishlashga undaydi.

Grafika san’ati ta’limida zamonaviy yondashuvlarning samaradorligini baholashda monitoring va diagnostika tizimining o‘rni ham muhim hisoblanadi. O‘quvchilarning ijodiy ishlari, amaliy topshiriqlarni bajarish darajasi hamda dars jarayonidagi faolligi muntazam tahlil qilib borilganda ta’lim sifatini oshirish imkoniyati kengayadi. Bunday yondashuv o‘qituvchiga o‘quv jarayonidagi muammolarni o‘z vaqtida aniqlash va ularni bartaraf etish choralarini ko‘rish imkonini beradi. Natijada ta’lim jarayoni yanada tizimli va samarali tashkil etiladi. Shuningdek, bugungi kunda grafika san’ati ta’limida kompetensiyaviy yondashuv tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu yondashuv o‘quvchilarda faqat nazariy bilimlarni emas, balki amaliy ko‘nikmalar, ijodiy fikrlash, kommunikativlik va mustaqil ishlash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan. Kompetensiyaviy ta’lim natijasida o‘quvchilar real hayot va kasbiy faoliyatga yaqinlashgan holda bilimlarni qo‘llash imkoniyatiga ega bo‘ladilar, bu esa ularning kelajakdagi kasbiy tayyorgarligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, grafika san’ati ta’limida zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanish o‘quv jarayonining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Bugungi ta’lim tizimida asosiy e’tibor o‘quvchilarni tayyor bilimlarni qabul qiluvchi emas, balki mustaqil fikrlaydigan, ijodiy yondashuvga ega va amaliy faoliyatda faol ishtirok etadigan shaxs sifatida shakllantirishga qaratilmoqda. Bu jarayonda grafika san’ati kabi ijodiy fanlar alohida o‘rin tutadi.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish, ularning qiziqishini oshirish va amaliy ko‘nikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ular ta’lim jarayonini yanada qiziqarli va samarali tashkil etishga yordam beradi hamda o‘quvchilarda

mustaqillik va mas’uliyat hissini shakllantiradi. Shuningdek, ta’lim samaradorligi nafaqat qo‘llanilayotgan metodlarga, balki o‘qituvchining kasbiy mahorati va yondashuviga ham bog‘liq ekanligi ta’kidlanadi. O‘qituvchining ijodkorligi va innovatsion texnologiyalardan foydalana olishi ta’lim natijalarini yanada yaxshilaydi. Umuman olganda, zamonaviy pedagogik yondashuvlarni ta’lim jarayoniga keng joriy etish o‘quvchilarning ijodiy va intellektual salohiyatini rivojlantirishga, shuningdek, sifatli ta’lim muhitini shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Musurmonova O. Badiiy ta’lim va tarbiya asoslari. Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2015.
2. Abduqodirov A.A. Ta’limda axborot texnologiyalari. Toshkent: O‘qituvchi, 2014.
3. Qodirov B. Tasviriy san’at o‘qitish metodikasi. Toshkent: TDPU nashriyoti, 2019.
4. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiyalar asoslari. Toshkent: O‘qituvchi, 2016.
5. Azizxo‘jaeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. Toshkent: Fan va texnologiya, 2012.
6. Hasanboyev J., To‘raqulov X. Pedagogika. Toshkent: Noshir, 2018.
7. Turg‘unov S. Raqamli ta’lim muhitini rivojlantirish masalalari. Toshkent: Fan, 2020.
8. Выготский Л.С. Психология искусства. Москва: Искусство, 1987.
9. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе. Москва: Педагогика, 1999.
10. Dewey J. Art as Experience. New York: Penguin Group, 2005.
11. Eisner E.W. The Arts and the Creation of Mind. Yale University Press, 2002.